

БАРАНІВСЬКИЙ Олександр Васильович,
аспірант,
ВНЗ «Національна академія управління»,
Україна

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІАГНОСТИКИ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ІНОЗЕМНЕ ІНВЕСТИВАННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ЗА ОСОБЛИВИХ УМОВ

Для глибшого аналізу факторів впливу на привабливість України до іноземного фінансування слід виявити теоретико-методологічні підходи та принципи діагностики цих факторів та методологію їх застосування¹. За умов воєнного стану та війни підходи та принципи діагностики потребують певних уточнень, змін та доповнень.

Традиційно, на найбільш загальному рівні, під час аналізу будь-яких соціальних процесів та явищ (до яких належить і процес іноземного інвестування) застосовуються наступні методи-підходи: діалектичний, логічний, синергетичний, порівняльний, емпірико-соціологічний, системний, структурно-функціональний тощо.

Важливе значення мають загальнонаукові методи дослідження: аналіз як розчленування цілого предмета на складові частини; синтез як з'єднання раніше виділених частин предмета в єдине ціле; абстрагування як відволікання від певних властивостей і відносин досліджуваного явища і зосередження на властивостях і відносинах, які цікавлять дослідника; узагальнення як визначення властивостей і ознак предмета дослідження; моделювання як створення й вивчення копії досліджуваного предмета (явища)².

Для здійснення пошуку причин і наслідків між явищами та їх результатами використовуються методи теоретичного дослідження: гіпотетико-дедуктивний метод (висування гіпотези та доведення її правильності або хибності завдяки дедукції), аксіоматичний метод (висування положень, що не вимагають доведень, і виведення на їх основі тез, що утворюють аксіоматичну теорію).

1 Баранівський О. В. Шляхи розвитку іноземного інвестування в Україну в сучасних умовах : магістерська робота. К.: ВНЗ «НАУ», 2018. С. 29–30.

2 Баранівський О. В. Теоретико-методологічні підходи та принципи діагностики факторів впливу на іноземне інвестування в Україну / Шляхи розвитку іноземного інвестування в Україну в сучасних умовах : магістерська робота. ВНЗ «Національна академія управління». Київ, 2018. С. 30–32.

Важливу роль в процесі діагностики відграють спеціальні методи дослідження: це методи емпіричних соціальних досліджень, соціальної психології, статистики, моделювання тощо.

Відповідно до обраного предмета діагностики (фактори впливу на іноземне інвестування в Україну) під нею розуміється:

- процес розпізнавання й визначення негативних (кризових) явищ у діяльності суб'єкта та об'єкта інвестиційного процесу на основі помічених локальних змін, установлених залежностей, а також особливо значимих явищ поточної інвестиційної діяльності;
- комплексний аналіз і оцінка фінансових показників діяльності суб'єкта та об'єкта інвестиційного процесу на основі вивчення факторів впливу на привабливість України до зовнішнього інвестування і наслідків поточних управлінських рішень з боку України;
- система заходів, у тому числі й аналітичних, спрямованих на визначення розміру відхилення стану системи іноземного інвестування від бажаного або нормативного й основних причин цього відхилення, для визначення управлінських рішень, що приведуть систему в потрібний стан;
- аналітична діяльність, що спрямована на оцінку стану досліджуваного об'єкта за прямими та непрямыми ознаками з метою виявлення проблем у його функціонуванні (операційному або майбутньому) та запропонування засобів щодо їх усунення.

Процес діагностики – дослідницький, пошуковий, пізнавальний. Найбільш важливим є застосування діагностики для визначення реального стану факторів впливу на іноземне інвестування в Україну. Перш ніж докладніше зупинитися на цьому, необхідно визначити, які саме фактори є об'єктом діагностики, мету і завдання діагнозу, базові параметри та інші супутні поняття.

Об'єктом діагностики може бути як складна, високоорганізована динамічна система (вся країна, окрема галузь, конкретне підприємство будь-якої форми власності, інвестиційне законодавство тощо), так і будь-який сегмент цих систем (стан окремих факторів впливу на інвестиційну привабливість України, стан інвестора тощо).

Мета діагностики – установити діагноз об'єкта дослідження і зробити висновок про його стан на дату завершення цього дослідження та на перспективу. Реалізуючи мету на основі даних діагнозу, можна буде вибрати правильну інвестиційну політику, стратегію і тактику. Водночас, мета діагно-

стики полягає у визначенні заходів, спрямованих на налагодження роботи всіх складових елементів системи і способів їх реалізації. Не можна здійснювати управління цією системою не маючи чіткого уявлення про її стан.

Основним завданням діагностики стану факторів впливу на іноземне інвестування в Україну є системна оцінка результативності інвестиційної діяльності за кілька періодів, виявлення факторів, які позитивно чи негативно вплинули на неї, а також визначення реальної фінансової стійкості та надійності інвестора в цілому чи окремих аспектів його платоспроможності, кредитоспроможності, інвестиційної привабливості тощо³.

Під час воєнного стану та війни вирішення завдань діагностики доповнюється оперативним та гнучким реагуванням з боку держави, органів державного та військового управління на зміну воєнно-політичних та економічних обставин, на потреби фронту та тилу, на пошук та підтримку союзників та друзів, на забезпечення гнучкої та контрольованої системи отримання інвестицій та жорсткого контролю за їх використанням. В Україні, на жаль, внаслідок відсутності такої системи значна частина іноземних інвестицій на початковому етапі воєнного стану була втрачена⁴.

Завдання діагностики стану факторів впливу на іноземне інвестування в Україну можна визначити як:

- вивчення характеру дії інвестиційних законів, визначення закономірностей та тенденцій розвитку підсистем інвестиційного процесу;
- комплексне обґрунтування усіх інвест-проектів і стратегій інвестування;
- контроль за досягненням цільових орієнтирів інвестиційної діяльності держави, міністерств, відомств, підприємств тощо;
- пошук резервів підвищення результативності інвестиційної системи держави, міністерств, відомств, підприємств тощо;
- прийняття управлінських рішень з реалізації виявлених резервів.

На основі визначених завдань необхідно визначити загальні *принципи діагностики*:

3 Баранівський В. Ф., Баранівський О. В. Оцінка організаційно-правового механізму залучення іноземних інвестицій в економіку України. / Актуальні проблеми освіти і науки в умовах війни: матеріали Першої науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми освіти і науки в умовах війни» (Київ, 6–7 червня 2023 року). / упор. В. Шпак ; за загальною редакцією С. Табачнікова. Київ : ДП «Експрес-об'ява», 2023. С.26–37.

4 Баранівський О. В. Теоретико-методологічні підходи та принципи діагностики факторів впливу на іноземне інвестування в Україну / Шляхи розвитку іноземного інвестування в Україну в сучасних умовах : магістерська робота. ВНЗ «Національна академія управління». Київ, 2018. С.32–33.

- *інтегрованість у загальну систему аналізу* – система діагностики повинна мати цільовий характер та органічно поєднувати специфіку інвестиційної діяльності й пріоритети як власників інвестицій так і потреби, в першу чергу оборони держави, фронту і тилу;
- *науковий характер досліджень* – у процесі діагностики доцільно орієнтуватися на використання сучасних, достатньо теоретично обґрунтованих методик і заходів, що забезпечить досягнення прийнятного рівня точності за достатньої простоти розрахунків;
- *комплексність* – оцінка тільки одного чи двох інвест-проектів не може відобразити загальні результати діяльності певного суб'єкта, що зазвичай формуються у двох чи трьох взаємозв'язаних сферах;
- *системність* – створення системи діагностики інвестиційної діяльності певного суб'єкта є вигідним тільки на постійній основі, що уможливорює забезпечення достовірності оцінок одноразових інвест-проектів у контексті загального розвитку України, задоволення потреб її оборони;
- *об'єктивність* – для побудови систем діагностики слід користуватися тільки точними, реальними фактами, методами та заходами, що мінімізуватиме суб'єктивність дослідників чи неточність оцінок;
- *конкретність* – кожний етап аналізу чи оцінки інвест-проектів повинен мати конкретне цільове спрямування;
- *точність* – система діагностики має, на прийнятному для України рівні, відтворювати реальні інвест-процеси (не варто забувати, що підвищення точності досліджень здебільшого зумовлює їх подорожчання, а це не завжди можливо);
- *активність* – діагностика повинна максимально орієнтуватися на превентивні методи, тобто самого лише визначення та усунення симптомів недостатньо для запобігання кризі;
- *своєчасність* – слід постійно враховувати динамічність інвестиційної діяльності, факторів впливу на неї, а також статичний характер будь-яких оцінок;
- *ефективність (доцільність, економічність)* – експлуатуючи систему діагностики, потрібно постійно порівнювати позитивні наслідки її існування та поточні витрати на підтримування її функціонування⁵.

5 Баранівський О. В. Теоретико-методологічні підходи та принципи діагностики факторів впливу на іноземне інвестування в Україну / Шляхи розвитку іноземного інвестування в Україну в сучасних умовах : магістерська робота. ВНЗ «Національна академія управління». Київ, 2018. С. 33.

Діагностика стану факторів впливу на іноземне інвестування в Україну розрізняється за видами, які можна класифікувати:

1. Залежно від явищ, що підлягають фіксації:

- *внутрішня діагностика* – це система аналізу, пов’язана з операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю суб’єктів та об’єктів інвестиційної діяльності в середині України;
- *зовнішня діагностика* – ця система аналізу пов’язана із оцінкою стану іноземного інвестора, його можливостей та підходів до надання інвестицій Україні;

2. Залежно від характеру дослідження:

- *етіологічна діагностика* – це система аналізу економічної діяльності підприємства, що побудована за принципом «від причини до симптому», тобто за принципом зосередження основної уваги дослідника на встановленні причинно-наслідкових зв’язків між подіями внутрішнього та зовнішнього середовища інвестування. Така система діагностики дає змогу передбачати розвиток позитивних чи, навпаки, деструктивних процесів у взаємовідносинах суб’єкта та об’єкта інвестування;
- *симптоматична діагностика* – це система аналізу, що передовсім фіксує позитивні чи негативні вияви різноманітних чинників, а потім досліджує їхні причинно-наслідкові зв’язки. За умов створення такої системи аналітики основну увагу приділяють достовірності та повноті фіксації змін внутрішнього та зовнішнього середовища інвестування, тобто система працює за принципом «від симптому до причини»⁶.

Діагностика стану факторів впливу на іноземне інвестування в Україну є засобом розпізнавання стану факторів впливу на іноземне інвестування в Україну з позиції їх впливу на здатність забезпечити необхідний рівень привабливості України до іноземного інвестування як в умовах війни так і мирного часу.

DOI: 10.51587/9798-9895-14649-2024-118-38-42

⁶ Баранівський О. В. Теоретико-методологічні підходи та принципи діагностики факторів впливу на іноземне інвестування в Україну / Шляхи розвитку іноземного інвестування в Україну в сучасних умовах : магістерська робота. ВНЗ «Національна академія управління». Київ, 2018. С. 33.